

*Калімбет І. Л.,**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Міжнародного гуманітарного університету*

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Анотація. У статті досліджено фактори, що сприяли поширенню наркотиків на початку ХХ століття. Надано визначення поняття «криміналізація правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів або психотропних речовин». Установлено, що процес формування відповідальності за правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, почався в перше десятиліття існування Союзу Радянських Соціалістичних Республік і знайшов відбиття в постановах, декретах, нормативно-правових актах органів державної влади, Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету, уряду Російської Федерації та Радянської України, окремих міністерств і відомств. Найбільшу увагу приділено Кримінальному кодексу Української Радянської Соціалістичної Республіки 1922 р. і Кримінальному кодексу Української Радянської Соціалістичної Республіки 1927 р.

Розглянуто діяльність державних органів, які в 1917–1920 рр. володіли винятковими повноваженнями під час реалізації жорсткої каральної антинаркотичної політики, – Всеросійської Надзвичайної Комісії, Управління міської міліції, карного розшуку, Комісаріатів юстиції, охорони здоров'я та внутрішніх справ. Між цими органами чітко розподілялися обов'язки: міліція виконувала основну роботу в боротьбі з наркобізнесом, а органи державної безпеки повинні були попереджати й припиняти контрабанду наркотиків.

Вивчено міжнародні нормативно-правові акти, що стали основою криміналізації правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, серед яких женевські конвенції «Про заборону виготовлення, внутрішньої торгівлі й використання очищеного опіуму» 1925 р., «Про обмеження виробництва й регулювання поширення наркотиків» 1931 р., «Про заборону незаконної торгівлі наркотичними речовинами» 1936 р.

Виявлено, що значну частину наркоманів становили неповнолітні безпритульні діти, які не тільки споживали, а й поширювали наркотики. Тому протидія наркоманії в Союзі Радянських Соціалістичних Республік здійснювалося паралельно з політикою ліквідації дитячої безпритульності. Основний напрям у цій роботі було закріплено в Декреті Ради Народних Комісарів від 14 січня 1918 р. «Про комісії для неповнолітніх», в якому вперше було здійснено спробу перейти від ідеї пом'якшення кримінальної відповідальності й покарання неповнолітніх до майже повної їх заміни виховними заходами.

Установлено, що у 20-х роках ХХ ст. вперше на законодавчому рівні були систематизовані й найдетальніше розроблені кримінально-правові примусові заходи, що мають виховний (медико-педагогічний) характер, які комісії для неповнолітніх могли застосувати до правопорушників-під-

літків. Перелік таких заходів характеру містився в Інструкції, затвердженій Постановою Наркомпросу, Наркомздоров'я та Наркомюсту Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки 1920 р. Протидія дитячій безпритульності з метою ефективної боротьби з наркоманією була покладена на трудові комуні, колонії, дитячі будинки, загальноосвітні школи, психоневрологічні школи й санаторії. Якщо неповнолітні правопорушники страждали наркотичною залежністю, вони проходили лікувально-виховний курс у трудових будинках.

Ключові слова: криміналізація правопорушень, пов'язаних із наркотиками, радянське антинаркотичне законодавство, злочинність серед неповнолітніх, неповнолітні правопорушники-наркомани, безпритульність, заходи виховного характеру, заходи медичного характеру.

Постановка проблеми. Проблема протидії наркотизації суспільства через свою гостру практичну значущість тривалий час привертає увагу дослідників із різних наук – медицини, соціології, юриспруденції, історії. Але, беручи до уваги стійку динаміку поширення такого негативного явища як в Україні, так і в інших державах, її розв'язання набуває все більшої актуальності. Однією з проблем протидії наркотизації є неефективна державна політика в такій сфері, що спонукає правознавців до пошуків шляхів її удосконалення. Одним із напрямів наукових розвідок є звернення до вітчизняного досвіду боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, який був накопичений у різні періоди державотворення.

Метою статті є аналіз процесу криміналізації правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, вчинених неповнолітніми в перші десятиліття ХХ ст. у державах Російська імперія та Союз Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР), у склад яких входили українські землі. Також необхідно з'ясувати, як досвід тоталітарної радянської держави в реалізації політики подолання дитячої безпритульності й протидії вживанню ними наркотичних засобів може бути корисним для сучасної Української демократичної держави.

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. *Міжнародні нормативно-правові акти, прийняті в перші десятиліття ХХ ст., що стали основою криміналізації правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин.* Вживання наркотичних речовин має дуже давню історію, але тільки з другої половини ХІХ ст. ця проблема набула глобального статусу. З причин безпрецедентного поширення наркотиків у ХІХ ст., коли, наприклад, тільки

в Китаї майже чверть дорослого чоловічого населення вживало опіум, виникла необхідність обмеження їх поширення, оскільки на той момент існував вільний загальносвітовий ринок наркотичних засобів. Із цією метою в 1909 р. була створена Шанхайська конференція з опію, учасниками якої були Австро-Угорщина, Великобританія, Німеччина, Італія, Китай, Нідерланди, Персія, Португалія, Росія, Сіам, США, Франція, Японія. Хоча її діяльність і не привела до прийняття обов'язкових норм щодо заборони зловживання наркотиками та їх неправомірного розповсюдження, але вона поклала початок міжнародного контролю над поширенням наркотичних засобів і визначила напрям міжнародно-правової допомоги в такій сфері [1].

Першим міжнародним нормативно-правовим актом із питань наркотиків є Гаазька Конвенція 1912 р. Її учасниками були вищезазначені держави, крім Австро-Угорщини. Серед основних цілей документу було поступове припинення зловживання опієм, морфіном і кокаїном і наркотиками, отриманими із цих речовин, а також сприяння в прийнятті на національному рівні ефективних законів або в розробці правил для контролю за виробництвом і розподілом вищезазначених наркотичних засобів. Перша світова війна й соціальні, політичні й економічні катаклізми, як її наслідки, вплинули на розширення географії та кількості людей, які вживали наркотики, а також на збільшення їх контрабанди. У рамках Ліги Націй були прийняті конвенції «Про заборону виробництва, внутрішньої торгівлі й використання очищеного опіуму» (Женева, 19 лютого 1925 р.), «Про обмеження виробництва й регламентацію розподілу наркотичних засобів» (Женева, 13 липня 1931 р.), «Про заборону незаконної торгівлі наркотичними речовинами» (Женева, 26 червня 1936 р.). Зокрема, Конвенція 1925 р. закріпила положення про те, що «наркотики можуть продаватися тільки для законних потреб держав», передбачала необхідність застосування національних кримінально-правових санкцій за порушення чинного законодавства щодо її застосування, а також взаємне інформування про закони й постанови, які стосуються її реалізації [2].

Найбільші значення для процесу криміналізації в перші десятиліття XX ст. діянь, пов'язаних із порушенням антинаркотичного законодавства, мала Женевська конвенція 1936 р. Так, було запроваджено обов'язок договірних держав у разі дотримання встановлених умов видавати злочинців за порушення антинаркотичного законодавства. Також кримінальні покарання, до яких згідно з Конвенцією 1936 р. повинні були засуджуватися злочинці у справах про наркотики національними судами, були значно суворішими, ніж покарання, передбачені попередніми конвенціями.

У зв'язку з акцентуванням під час написання статті на наркотичну ситуацію, що склалася в державах Російська імперія та СРСР, до складу яких у перші десятиліття XX ст. входили українські землі, необхідно вказати, які з перерахованих вище конвенцій були ними ратифіковані. Так, Росія була підписантом антинаркотичної Конвенції 1912 р., але її не ратифікувала. Антинаркотичні конвенції Ліги Націй 1925 і 1931 рр. були розроблені до вступу СРСР у 1934 р. до її складу, однак 29 січня 1936 р. СРСР приєднався до Конвенції 1925 р., але не приєднався до Конвенції 1939 р., хоча на той момент була членом цієї організації.

2. *Аналіз процесу криміналізації правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, у державах*

Російська імперія та СРСР, до складу яких у перші десятиліття XX ст. входили українські землі, необхідно розпочати зі Статуту «Про проступки проти народного здоров'я» 1864 р. Цим документом передбачалася штрафна відповідальність за порушення правил відпуску лікарських засобів і речовин за умов нанесення такими діями істотної шкоди. Хоча в Статуті йдеться про лікарські засоби й безпосередньо не називаються наркотичні засоби, але слід мати на увазі, що існувала легальна практика їх призначення лікарями. Також як санкції передбачався штраф, а не позбавлення волі, як це переважно відбувається за умови криміналізації злочинів. Водночас Статут 1864 р. є першим кодифікаційним актом, який став передумовою запровадження кримінальної відповідальності за порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів і психотропних речовин [3, с. 6–7].

Наступним документом, прийнятим вже після Гаазької Конвенції 1912 р. з опію, яка спонукала держави до розробки на національному рівні ефективних законів із контролю за виробництвом і розподілом цього наркотичного засобу, став Указ Миколи II «Про засоби боротьби з опіокурінням» 1915 р. Саме цей нормативно-правовий акт запровадив кримінальну відповідальність за вирощування опійного маку у вигляді тюремного ув'язнення строком від чотирьох місяців до одного року й чотирьох місяців і грошове стягнення до 500 руб.

Перша світова війна, революційні події 1917 р., громадянська війна стали поштовхом до наступної хвилі поширення наркотичних засобів, ще більшою за наслідками для Російської імперії та для новоствореної СРСР, ніж та, що зумовила проведення Шанхайської 1909 р. і Гаазької 1912 р. конференцій.

Факторами, що зумовили поширення наркоманії в цей період, є:

- 1) соціокультурний як данина моді епохи модерну чи приналежність значної частини населення Російської імперії до суспільств, де споживання наркотичних засобів було традиційним (Кавказ, Далекий Схід, Середня Азія, Сибір);
- 2) соціально-політична криза й загальна маргіналізація широких верств населення як наслідок революційних змін;
- 3) голод, безробіття;
- 4) використання наркотичних засобів як наркозу чи знеболюючих, що в період Першої світової війни й громадянської війни набуло значних масштабів;
- 5) недостатній медико-поліцейський контроль;
- 6) збільшення контрабанди наркотичних засобів і психотропних речовин із причин неефективного захисту кордонів;
- 7) відсутність законодавчого врегулювання протидії наркотикам та інші [4].

Діапазон осіб, які вживали наркотики в післяреволюційний період, широкий – від злочинців до представників інтелігенції та державних службовців: «повії; безробітні; кримінальні елементи; представники інтелігенції, особливо творчої; колишні дворяни, офіцери, церковнослужителі й представники інших соціальних груп, які не пристосувалися до післяреволюційних реалій, тому мали серйозні психічні потрясіння та перебували в стані постійного стресу; працівники комендатур, червоноармійці й революційні матроси, які не встояли перед спокусою спробувати конфісковані наркотики; робоча молодь і представники пролетаріату» [5, с. 96].

Показники скоєння кримінальних правопорушень у стані наркотичного сп'яніння у 20-х рр. XX ст. становили при-

близько 50–80% злочинів від загальної кількості злочинів проти власності, а також проти життя та здоров'я. Значну кількість наркоманів становили безпритульні діти, які досить часто й розповсюджували наркотики на вулиці чи скоювали злочини в стані наркотичного сп'яніння. Як зазначав у 20-х роках ХХ ст. дослідник поширення кокаїну А.С. Шоломович, «безпритульні діти, папіросники, торговці сірниками, газетами, дрібні злодюжки починають нюхати кокаїн із 10–12-річного віку. Так, зі 150 обстежених дітей виявилось 106, що становить 71%, які нюхають кокаїн більш-менш тривалий час» [6, с. 31]. Для безпритульних дітей, серед яких переважали хлопчики, споживання цих засобів було способом виживання, оскільки, перебуваючи під дією одурманюючих речовин, вони були байдужими до холоду, голоду й побутових негараздів. Найбільша кількість безпритульних дітей була у віці 14 років і переважно із сільської місцевості [7, с. 20].

За різними джерелами, в 1921 р. їх налічувалося від 4,7 до 8 млн, а кількість наркозалежних серед них становила майже 11%, а це від 517 до 880 тис. [8, с. 33]. Із цього приводу згадується художній фільм «Республіка ШКІД», який розповідає про діяльність у Петрограді школи-комуни ім. Достоевського для безпритульних дітей. За сюжетом одного з дітей віком не більше 10 років запитують, чого він бажає, на що лунає коротка відповідь: «Горілки й марафету» (так називали кокаїн). Наведені вище статистичні дані свідчать про те, що ці слова – не творчий прийом чи вигадка авторів фільму, це – реальні речі, які відбувалися на той час.

Зв'язок між безпритульністю та наркоманією серед неповнолітніх очевидний, тому тогочасна влада розглядала протидію поширенню наркоманії серед неповнолітніх у контексті подолання дитячої безпритульності. Під безпритульністю А.О. Славко розуміє «соціальне середовище, до якого потрапляла безпритульна дитина, часто пов'язане з асоціальними явищами – жебрацтвом, крадіжками, алкоголізмом, наркоманією та проституцією» [7, с. 5]. У 20-х роках ХХ ст. втілювалася політика ліквідації дитячої безпритульності й профілактика злочинності серед неповнолітніх шляхом їх соціальної адаптації та покращення умов життя. Із цією метою створювалися ради по захисту дітей і покращенню умов їх життя, була заснована дитяча міліція, відкривалися приймальники-розподільники для безпритульних дітей, розроблялися та втілювалися заходи з організації їх лікування, харчування, дозвілля тощо. Основний напрям у цій роботі було закріплено в Декреті Ради Народних Комісарів від 14 січня 1918 р. «Про комісії для неповнолітніх», в якому вперше було здійснено спробу перейти від ідеї пом'якшення кримінальної відповідальності й покарання неповнолітніх до майже повної їх заміни виховними заходами. Система антинаркотичного виховання населення в цілому в 1920-ті роки ХХ ст. містила такі методи, як просвітницькі брошури, лекції, бесіди, фільми, імпровізовані суди над наркоманами. Наприклад, у Москві в цей період почала працювати наркосекція з профілактики дитячої наркоманії. Тобто загалом політика радянської влади в цей період щодо ліквідації дитячої безпритульності й похідних від неї наслідків, таких як наркоманія, злочинність, показала свою ефективність.

Починаючи з перших років свого існування, радянська влада почала запроваджувати жорсткі репресивні заходи, спрямовані на боротьбу з наркоманією. Насамперед постановою

Ради Народних Комісарів від 28 лютого 1918 р. «Про боротьбу зі спекуляцією» та «Про боротьбу за спекуляцією кокаїном» за спекуляцію та торгівлю кокаїном та опієм було запроваджено штрафну відповідальність чи виключну міру покарання – розстріл. У травні 1922 р. був прийнятий Кримінальний кодекс Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки (далі – РРФСР), а в серпні – Кримінальний кодекс Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – УРСР), але вони не передбачали відповідальність за незаконний обіг наркотичних засобів. Лише Кримінальний кодекс РСФСР 1927 р. та Кримінальний кодекс (далі – КК) УРСР 1927 р. вперше на рівні кодифікаційного акту криміналізували дії з виготовлення та зберігання з метою збуту, а також збуту без дозволу кокаїну, опію, морфію та інших одурманюючих речовин, зокрема ст. 134 КК УРСР, санкції якої передбачали позбавлення волі або примусові роботи на строк до 1 року з конфіскацією частини майна або без такої.

Доречним буде з'ясування питання щодо визначення мінімального віку притягнення до кримінальної відповідальності, оскільки, як було зазначено раніше, кількість безпритульних неповнолітніх наркоманів злочинців була велика. Перший кодифікований нормативно-правовий акт – КК УРСР 1927 р., який криміналізував незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин, – встановив мінімальний вік притягнення до кримінальної відповідальності – 14 років, загальний – 16 років. Але, як зазначає В.В. Аніщук, така вікова межа могла бути зниженою за вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень підвищеної суспільної небезпеки або якщо вони були занадто поширеними. Науковець водночас посилається на «Постанову Центрального виконавчого комітету й Ради народних комісарів СРСР від 7 квітня 1935 р. «Про заходи боротьби зі злочинністю серед неповнолітніх», Постанову Ради народних комісарів і Центрального Комітету Всесоюзної комуністичної партії (більшовиків) від 31 травня 1935 р. «Про ліквідацію дитячої безпритульності й бездоглядності», а також Постанову Центрального виконавчого комітету й Ради народних комісарів СРСР від 29 липня 1935 р. «Про доповнення кримінальних і цивільних кодексів союзних республік», за якими відбулося зниження віку кримінальної відповідальності до 12 років» [9, с. 97]. Це означало, що більшість безпритульних наркоманів, оскільки було встановлено раніше, що найбільша кількість безпритульних дітей була у віці 14 років, які скоїли кримінальні правопорушення підвищеної суспільної небезпеки, ув'язнювалися. А оскільки загальна вікова межа кримінальної відповідальності становила 16 років, то кількість притягнутих до кримінальної відповідальності неповнолітніх збільшувалася. Наприкінці 20-х років ХХ ст. безпритульність, як зазначає А.А. Славко, «стала розглядатися як злочинність, все більше безпритульних за кримінальні правопорушення утримувалися в загальних місцях ув'язнення, у трудових домах і трудових виправних колоніях закритого типу, а із середини 1930-х років основні повноваження з боротьби з безпритульністю було передано до повноважень Народного комісаріату внутрішніх справ» [7, с. 7-8]. Також дослідник наводить цитату із цікавого дослідження Катріони Келлі «Діти держави, 1935–1953 рр.»: «Глибокі інституційні зрушення для малолітніх правопорушників обернулися згортанням ліберальних реформ перших років радянської влади й поверненням до виправної системи» [7, с. 14].

Висновки. Установлено, що відлік процесу криміналізації правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, починається з прийняття в 1864 р. Статуту «Про проступки проти народного здоров'я», який, хоча запровадив лише штрафну відповідальність за порушення правил відпуску лікарських засобів, до яких у той час належали й наркотичні засоби, став передумовою запровадження кримінальної відповідальності на порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів і психотропних речовин.

До міжнародних нормативно-правових актів, що стали основою криміналізації на початку ХХ ст. правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, належать Женевські конвенції «Про заборону виготовлення, внутрішньої торгівлі й використання очищеного опіуму» 1925 р., «Про обмеження виробництва й регулювання поширення наркотиків» 1931 р., «Про заборону незаконної торгівлі наркотичними речовинами» 1936 р.

Криміналізація правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів у перші десятиліття існування СРСР, відбита в постановах, декретах, нормативно-правових актах органів державної влади, Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету, уряду Російської Федерації та Радянської України, окремих міністерств і відомств. Уперше кримінальна відповідальність за виготовлення та зберігання з метою збуту, а також збуту без дозволу кокаїну, опію, морфію та інших одурманюючих речовин на рівні кодифікаційного акту була закріплена в КК УРСР 1927 р.

Оскільки значну кількість наркозалежних становили безпритульні діти, у 20-х роках ХХ ст. утілювалася політика ліквідації дитячої безпритульності й профілактика злочинності серед неповнолітніх шляхом їхньої соціальної адаптації та покращення умов життя. Але наприкінці 20-х років ХХ ст. радянська влада перейшла від ліберальної доктрини протидії дитячій безпритульності й наркозалежності до жорсткішої, яка передбачала зменшення вікової межі притягнення до кримінальної відповідальності й застосування до неповнолітніх правопорушників-наркоманів суворіших заходів їх виправлення та адаптації, запровадження для цього установ закритого типу.

Щодо можливості застосування досвіду тоталітарної радянської держави в реалізації політики подолання дитячої безпритульності й протидії вживанню ними наркотичних засобів в умовах незалежної демократичної України, то важливим є розуміння того, що запровадження лише жорстких репресивних заходів не може подолати наркоманію, про що свідчить історія. Це – не лише проблема правової регламентації протидії незаконному обігу наркотичних засобів, це багатоаспектна глобальна проблема, яка потребує багатоаспектного підходу до її розв'язання.

Література:

1. Создание международной системы контроля над наркотиками. *Всемирный доклад о наркотиках. 2008 год* / Управление ООН по наркотикам и преступности. 2008. С. 175–196. URL: https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2008/WDR_2008_Russian_web.pdf (дата звернення: 10.10.2020).
2. Ажакина Т.А., Моднов И.С., Сергеев А.Н. Международно-правовое регулирование отношений в сфере противодействия незаконному обороту наркотиков. URL: <http://uhm.civicua.org/library/drugs/regulation.htm> (дата звернення: 10.10.2020).

3. Коцур М.М. История борьбы с наркотизмом від найдавніших часів до початку ХХ ст. *Прикарпатський юридичний вісник* : збірник наукових праць. Івано-Франківськ, 2017. Вип. 1. Т. 4. С. 3–8.
4. Панин С.Е. Потребление наркотиков в Советской России (1917–1920-е годы). *Вопросы истории*. 2003. № 8. С. 129–134.
5. Артеменко Н.А., Петрище Т.Л. Наркомания в 1920-е годы: медицинские, правовые и социокультурные аспекты проблемы. *Вестник ВГМУ*. 2015. № 6. С. 93–103. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/narkomaniya-v-1920-e-gody-meditsinskie-pravovye-i-sotsiokulturnye-aspekty-problemy> (дата звернення: 10.10.2020).
6. Шоломович А.С. Кокаин и его жертвы. Москва : Жизнь и знание, 1926. 36 с. URL: http://alcddata.narod.ru/Sholomovitch_1926_1/Sholomovitch_Cocaine_1926.pdf (дата звернення: 10.10.2020).
7. Славко А.А. Детская беспризорность и безнадзорность в России конца 1920-х – начала 1950-х годов: социальный портрет, причины, формы борьбы : автореф. дисс. ... д-ра истор. наук : 07.00.02. Самара, 2011. 43 с.
8. Милешина Н.А. Потапова Л.А., Кильмяшкина Т.С. Противодействие наркомании в советской России и СССР (1917–1920-е гг.). *Манускрипт*. 2019. Т. 12. Вып. 2. С. 32–35. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/protivodeystvie-narkomanii-v-sovetskoy-rossii-i-sssr-1917-1920-e-gg> (дата звернення: 10.10.2020).
9. Анішук В.В. Історичний аналіз регламентації віку кримінальної відповідальності в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* : збірник наукових праць. Дніпро, 2018. № 5. С. 96–97.

Kalimbet I. The historical analysis of the process of criminalization of offenses related to drug trafficking committed by minors

Summary. The article examines the factors that contributed to the spread of drugs in the early twentieth century. The definition of the notion “criminalization of offenses related to the illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances” is presented.

It has been established that the process of forming the liability for offenses related to illicit drug trafficking began in the first decade of the existence of the USSR and was reflected in regulations, decrees, regulatory legal acts of state authorities, the All-Ukrainian Central Executive Committee, the government of the Russian Federation and Soviet Ukraine, individual ministries and departments. The greatest attention is paid to the Criminal Code of the Ukrainian SSR in 1922 and 1927.

In the system of state bodies in 1917–1920 stood out those who had exclusive powers in the implementation of a tough punitive anti-drug policy – the All-Russian Extraordinary Commission, the City Police Department, the Criminal Investigation Department, the People's Commissariats of Justice, Health and Internal Affairs. Duties were clearly distributed between these bodies: the police performed the main work in the fight against the drug business, and the state security bodies were supposed to prevent and suppress drug smuggling.

The international normative legal acts that became the basis for the criminalization of offenses related to the illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances were studied, including the Geneva conventions “Agreement Concerning the Manufacture of, Internal Trade in, and Use of Prepared Opium” of 1925, “Narcotics Manufacturing and Distribution Limitation Convention” 1931, “Convention for the Suppression of the Illicit Traffic in Dangerous Drugs” 1936.

It was found that a significant part of drug addicts were underage street children who not only consumed, but also distributed drugs. Therefore, counteraction to drug addiction in the USSR was carried out in parallel with the policy

of eliminating child homelessness. The main direction in this work was expressed by the Decree of the Council of People's Commissars dated January 14, 1918 "Juvenile commissions", in which an attempt was made for the first time to move from the idea of mitigating criminal liability and punishment of minors to almost completely replacing them with educational measures.

It was established that in the 1920s, the criminal enforcement measures were systematized and developed in the most detail, having an educational (medical and pedagogical) nature for the first time at the legislative level. Juvenile commissions could apply them to teenage offenders. The list of such measures of a medical and pedagogical nature

was contained in the Instruction approved by the Decree of the People's Commissariat of Education, the People's Commissariat of Health and the People's Commissariat of Justice of the RSFSR in 1920. Labor communes, colonies, orphanages, secondary schools, neuropsychiatric schools and sanatoriums were entrusted with countering child homelessness in order to effectively fight against drug addiction. If juvenile delinquents suffered from drug addiction, they took a course in labor houses.

Key words: criminalization of drug-related offenses, Soviet anti-drug legislation, juvenile delinquency, juvenile drug addicts, homelessness, educational measures, medical measures.